

خصوصیات ظاهری و رفتاری پزشک از دیدگاه طب سنتی ایران

نویسندگان:

دکتر فرهاد جعفری^۱ (نویسنده‌ی مسؤؤل)، دکتر فاطمه علیزاده^۲، دکتر سید سعید سید مرتاض^۳

چکیده

زمینه و هدف: حکمای طب سنتی ایران، رعایت اخلاق را برای طبیب ضروری می‌دانستند و این موضوع نه تنها در آثار و مکتوبات آن‌ها، بلکه در سیره‌ی آنان نیز منعکس بوده است. ایشان برای پزشک، نه تنها از لحاظ سجایای اخلاقی، بلکه حتی از نظر خصوصیات و صفات ظاهری نیز مشخصاتی قائل بودند. هدف این مطالعه، بررسی خصوصیات ظاهری پزشک، از دیدگاه حکمای طب سنتی ایران می‌باشد.

روش بررسی: مطالعه‌ی حاضر، پژوهشی مروری است که در آن، با بررسی متون و مقالات طب سنتی ایران، صفات ظاهری پزشک خوب را که حکمای طب سنتی ایران به آن‌ها پرداخته و لازم دانسته‌اند، مطالعه کرده‌ایم.

یافته‌ها: در تمدن ایران، قبل و به‌خصوص پس از اسلام، توجه خاصی به خصوصیات و ویژگی‌های طبیب شده است و علاوه بر برخورداری از دانش کافی، دارا بودن سجایای اخلاقی، همچنین ظاهر، پوشش و رفتار و منش مناسب مورد توجه بوده است. حکما توصیه‌های فراوان و گاهی با ذکر جزئیات در مورد شرایط حضور بر بالین بیمار، نحوه‌ی گفتار، آراستگی، نوع و کیفیت لباس، بهداشت ظاهری و فردی، چگونگی ابراز احساسات و نحوه‌ی تعامل با بیمار و اطرافیان و حتی عادات شخصی همچون خواب، خوراک، اوقات فراغت و ... بیان نموده‌اند.

نتیجه‌گیری: بنابر منابع طب سنتی ایرانی- اسلامی و نظر حکما به نظر می‌رسد اهمیت رفتار، گفتار و ظاهر مناسب طبیب کمتر از صلاحیت‌های علمی او نبوده است.

کلید واژه‌ها اخلاق پزشکی، طب سنتی ایران، صفات ظاهری.

۱- متخصص پزشکی اجتماعی، عضو هیأت علمی دانشکده‌ی پزشکی دانشگاه شاهد، تهران، ایران. (Email: drjafarif@yahoo.com)
۲- پزشک عمومی، انجمن تحقیقات طب سنتی ایران، تهران، ایران.
۳- جراح عمومی، عضو هیأت علمی دانشکده‌ی پزشکی دانشگاه شاهد، تهران، ایران.

مقدمه:

می‌فرمایند: پزشک باید در شرایطی نزد بیمار آید که شرط امانت دینی و شفقت مردمی به جای آورده و چشم، گوش، دست و زبان، از همه‌ی ناپسندی‌ها نگاه داشته باشد [۸]. مردم، عموماً، چنان اعتقاد دارند که پزشک فرد بافضیلت و باتقوایی باشد که ذکاوت علمی و صفات اخلاقی، هر دو، را دارا باشد و قدرت عقلانی او هرگز سبب آن نشده باشد که از اعتقاد دینی و اتکا به خدا، چیزی بکاهد [۹]. از زمان‌های بسیار قدیم تا امروز، برای پزشک نه تنها از لحاظ سجایای اخلاقی، بلکه از نظر صفات ظاهری و وضع بدنی، مشخصاتی قائل بوده و در کتاب‌ها ذکر کرده‌اند.

روش بررسی:

مطالعه‌ی حاضر، پژوهشی مروری است که در آن، با بررسی متون و مقالات و کتب طب سنتی ایران، صفات و خصوصیات را که پزشک خوب، باید در ظاهر خود داشته باشد و در موضوع اخلاق پزشکی به آن‌ها پرداخته‌اند، مطالعه کرده‌ایم. در این مطالعه‌ی مروری، فرایند جست‌وجو، با سؤالات زیر شکل گرفت: چه خصوصیات باید در ظاهر پزشک باشد؟ اخلاق پزشکی در طب سنتی ایران، به کدام خصوصیات ظاهری اشاره کرده است؟ برای بررسی متون، از کلیدواژه‌های «medical ethics»

«Iranian traditional medicine»، به تنهایی یا به صورت ترکیبی، استفاده کردیم. منابع انگلیسی در pubmed و google-scholar را بررسی کردیم و از معادل کلیدواژه‌ها، برای جست‌وجو در بانک‌های الکترونیکی فارسی مشتمل بر پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی (SID)، بانک اطلاعات مقالات علوم پزشکی ایران (Iran-Medex)، پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران (Iran-Doc)، استفاده کردیم. همچنین با مراجعه به منابع معتبر طب سنتی، آرشیو مجلات کتابخانه‌ای و بررسی منابع در دسترس فارسی درباره‌ی اخلاق پزشکی، صفات ظاهری و تاریخ پزشکی قبل و بعد از اسلام (شامل مقالات چاپ شده در مجلات علمی پژوهشی و آموزشی و کتب و مجموعه‌ی مقالات تاریخ و اخلاق پزشکی) جست‌وجوی غیرالکترونیکی را انجام دادیم. با بررسی متون، مشخص شد که عموماً مقالات چاپ‌شده، بر جنبه‌ی کلی اخلاق پزشکی و صفات کلی تأکید کرده‌اند و مقاله‌ای که به این موضوع به طور

طبابت از فنونی است که با تن انسان که در نزد شرقیان، جایگاه روان در آن ارزنده بوده است، سروکار داشته و هیچ‌گاه از محتوای اخلاقی تهی نبوده است. تقوای اخلاقی و مهارت در فن طب، همواره دو رکن لازمه‌ی یک پزشک به شمار می‌آمده‌اند [۱،۲]. طبیبان ایرانی، بسیار پیش‌تر از یونانیان، به مبحث اخلاق و به‌خصوص اخلاق پزشکی و خصوصیات که یک پزشک باید دارا باشد پرداخته‌اند. منظور از اخلاق پزشکی، رعایت موازین اخلاق عمومی و تخصصی توسط شاغلین پزشکی و بهداشت می‌باشد [۳]. حکمای اسلامی نه تنها به اخلاق توجه داشتند، بلکه بیماری‌های اخلاقی را تشخیص داده، بعد از شناخت علل آن‌ها، برای درمان آن‌ها نیز اقدامات لازم را مبذول می‌داشتند [۴]. در سراسر آثار تخصصی آنان، ردّ پای خداجویی و بینش توحیدی و این که عالم را محضر خدا و خود را همواره در پیشگاه الهی می‌پنداشته‌اند، کاملاً جلب‌توجه می‌کند. حکیمان بزرگوار طب ایرانی اسلامی، غالباً در سرآغاز کتاب‌های طبی، ضمن بیان اهمیت موضوع طب و قداست استثنایی آن و برخی همچون رهاوی (ادب‌الطیب) و رازی (مهنة‌الطب) با تألیف کتاب و اثری مستقل؛ گروهی در قالب مناجات‌نامه مانند ابن‌میمون و عساف؛ جمعی در ساختار نظم مثل حکیم سنائی غزنوی (حديقة‌الحقیقة)؛ عده‌ای در ظرفی از حکمت همچون ابن‌هندو (الکلم‌الروحانیة)؛ طنز همچون ابن‌بطلان (دهوة‌الاطباء) و برگزیدگانی همچون ابن‌سینا در تاروپود پیمان‌نامه (رسالة‌عهدیه)، بایدها و نبایدهای اخلاقی و رفتاری را در میدان پزشکی عنوان نمودند [۵]. دروس مرتبط با اخلاق، به طور مفصل در برنامه‌های علوم پایه‌ی پزشکی آن زمان‌ها، وجود داشته و نه تنها در آثار مکتوب آن‌ها، بلکه در سیره‌ی آنان نیز منعکس گردیده است [۶]. در طب سنتی ایران، برای یک طبیب، آشنایی با ده علم را ضروری می‌دانستند: علم فقه و حدیث، علم اخلاق، علم حکمت، علم منطق، علم طبیعی، علم هندسه، علم هیأت، علم احکام نجوم، علم حساب، علم کهانت و فراست. در باب علم اخلاق، این‌گونه توصیه شده است که «آن را خوب ورزد و ملکه‌ی خود گرداند بعضی از آن را، تا صاحب خلق نیکو باشد» [۷]. در انتها، می‌توان به این جمله‌ی زیبای حکیم جرجانی در کتاب ذخیره‌ی خوارزمشاهی بسنده کرد که

خاص پرداخته باشد، نیافتیم.

یافته‌ها:

آن‌گونه که از مطالعه‌ی منابع برمی‌آید، از زمان‌های بسیار قدیم، برای پزشک نه تنها از لحاظ سجایای اخلاقی، بلکه از نظر صفات ظاهری و پوشش و رفتار عینی، مشخصاتی قائل بودند.

در هند، مصر، ایران و یونان باستان، ویژگی‌های زیر را، از لحاظ صفات و رفتار ظاهری و سجایای اخلاقی، برای پزشک شرح داده‌اند: «پزشک باید اصالت خانوادگی داشته باشد. سالم و دارای بنیه‌ی قوی و بدن نیرومند باشد. محرم اسرار و رازنگهدار باشد. در کارهای خود جدی باشد. خودخواه، پول دوست و پرمدعا نباشد. همیشه شاد و بشاش باشد. همواره و در همه حال، باید کاملاً مراقب باشد که به شخصیت و احترام اجتماعی او، لطمه وارد نشود و طوری رفتار کند که همه او را دوست داشته باشند» [۱۰].

در کتب قدیم یونان، درباره‌ی اخلاق و به خصوص ظاهر پزشکان، دستورهای دیگری آمده است: «طیب باید قیافه‌ی متفکر و متین داشته باشد و در عین حال، متکبر نباشد. همچنین در عین حال که باید قیافه‌ی شاد و بشاش داشته باشد، نباید حالت جلفی به خود بگیرد و مانند کودکان بخندد و حرکات خارج از نزاکت، از خود بروز دهد» [۱۰]. بقراط حکیم می‌فرماید: هر که به دانش پزشکی روی آورد، بایسته است خویشتن را همواره بسنجد که اندام‌های وی به کمال باشد و از خوب رویی بهره‌مند و دارای بدنی پاک و خوش بوی باشد. وی باید رفتاری وقارآمیز داشته باشد و آداب معاشرت را به نیکي بداند [۱۱]. شایسته است کسی که به فن طب می‌پردازد، قامت معتدل داشته و اعضای او متناسب باشد. خوش فهم و خوش سخن و در موقع مشورت، صاحب آرای صحیح باشد. باید ناخن انگشتش را بگیرد، لباسش سفید، پاک و نرم باشد. در راه رفتن تعجیل نکند؛ زیرا که دلیل بر سبک سری است. کند هم راه نرود؛ زیرا دلیل بر سستی است. همچنین در برخورد با بیمار، دچار دستپاچگی و شتاب نشود [۱۲].

حکیم بزرگوار، جالینوس، نیز فرموده: پزشک نباید کینه‌توز،

حسود، حریص، شتابناک و یا بی‌حال باشد، بلکه باید چشم‌پوشنده از خطا بوده و با مردم، اهل تسامح باشد و با استواری و استقامت و دانایی، به کار خویش بپردازد. اهل نرمش و تواضع بوده و یک فرد نیکوکار، قانع و قدرشناس باشد. در باطن، پاک‌دامن و در ظاهر، پاکیزه باشد [۵].

در ایران باستان، موبدان زرتشتی بر حسن انجام اخلاق پزشکی که بخشی از امور دینی محسوب می‌شد، نظارت می‌کردند و رئیس پزشکان نیز فن طبابت را تحت مراقبت و کنترل داشت و در کمک به بینوایان امر می‌کرد. در آیین زرتشت، پزشک شایسته کسی بود که شخصیت اخلاقی و وجدان حرفه‌ای او، بر مهارت او در درمان بیماران، برتری و تفوق داشته باشد. در کتب مقدس زرتشتیان، مفصلاً درباره‌ی شرایط ایده‌آل پزشک شدن، صحبت شده است. این شرایط، در کتابی به نام تمدن زرتشتیان، نوشته‌ی دالا^۱، شرح داده شده است. از شرایط و خصوصیات که در خصوص ظاهر پزشک، به آن‌ها توصیه شده، این است که یک پزشک باید خوش‌زبان، ملایم، مهربان، به بهبودی بیمارش علاقه‌مند و بالأخره، به شرافت حرفه‌ی خود، مؤمن باشد [۱۳].

یادگارهای زیادی از نصایح و اندرزهای پزشکی، به قلم پزشکان نامی ایران، در طول مدت ۱۴۰۰ سال گذشته؛ یعنی از انقراض سلسله‌ی ساسانی به این طرف که دین اسلام در ایران رواج داشته است، در کتب طبی قدیم ایران دیده می‌شود؛ از جمله می‌توان به اندرزهای حکیم بزرگوار، عقیلی خراسانی، در کتاب خلاصه‌الحکمه اشاره کرد. ایشان ۲۲ صفت و خصوصیت رفتاری و اخلاقی برای پزشک ذکر کرده است و از جمله‌ی آن‌ها این است که: «پزشک باید با حسن خلق و بشاشت و لطف کلام، احوال‌پرس بیماران باشد». همچنین آمده است که: «متکبر و فخرکننده نباشد و به نظر حقارت، بر کسی ننگرد، هر چند فقیر و بی‌زبان باشد. پرگو و پرخوار و مشغول تلذذ و تعیش و تنعم و هزل و لطیفه‌گویی و نوشیدن شراب و سایر مسکرات و ارتکاب مناهی نباشد» [۷].

یکی از اولین پزشکانی که در دامن حکمت اسلامی پرورش یافت، نومسلمانی به نام علی بن ربن طبری بود که نخستین

کتاب جامع طبی، به نام فردوس الحکمة، را نوشت که از ارکان طب به حساب می‌آید [۱۴]. قسمت‌هایی از این کتاب، به اخلاق پزشکی اختصاص دارد که در آن، به خصوصیات ظاهری پزشک اشاره شده است و آمده است که پزشک باید متواضع، پرهیزکار و مهربان باشد. همچنین معتاد به مشروبات نباشد. او باید همواره لباس تمیز و باوقار بپوشد. مو و ریش خود را همواره مرتب نگاه دارد. او باید مراقب آن چه می‌گوید باشد و در زمان یا محل نامناسب، از خنده یا گفتن لطیفه خودداری کند [۱۱، ۱۵، ۱۶]. می‌فرماید: طبیب نباید پرگویی، سبک‌سر، دریده‌صفت و تندخوی باشد. نباید بدبوی بوده و در بهره‌گیری از عطر و بوی خوش، زیاده‌روی نکند. لباس پاره و خلاف روز، به تن نکند [۱۱]. علی‌بن‌مجوسی اهوازی (۳۱۸ تا ۳۸۴ق) در اثر معروف خود، کامل‌الصناعة‌الطبیة یا الملکی، بابتی را به اخلاق پزشکان اختصاص داده است و اعتقادات خود و توصیه‌های سایر اساتید را به عنوان آیین پزشکی، در پندنامه‌ی اهوازی گردآوری نموده است. وی پندنامه‌ی را به نگارش درآورده است که از سوگندنامه‌ی بقراط، جامع‌تر است و به نظر می‌رسد که اهوازی، با توجه به تعالیم اسلامی، اصولی را به آن افزوده است. در این پندنامه آمده است که پزشک باید پاک، باکیش، خداپرست، خوش‌زبان و نیکوروش باشد و از هر ناپاکی و پلیدی و گناه، دوری جوید. همچنین توصیه نموده است که پزشک باید در جمیع احوال، بر آن چه بقراط حکیم فرموده، رفتار نماید و رحیم، پاک‌چشم، مهربان، خیررسان و خوش‌زبان باشد [۱۷، ۱۹].

آثار محمدبن زکریای رازی، برای ما بسیار حائز اهمیت است. الحاوی، المنصوری و الطب‌الروحانی، کتاب‌های زکریای رازی اند و در جامعه‌ی آن روزگار، اخلاق دینی را به تصویر کشیده‌اند. کتاب الطب‌الروحانی از جمله کتبی است که به بحث اخلاق پرداخته و بسیار مهم تلقی می‌شود. رازی، با توجه به نظریات پزشکان برجسته‌ی معاصر و پیش‌کسوت خود، تأکید زیادی بر ویژگی‌های شخصیتی متعددی می‌کند که پزشک باید از آن‌ها برخوردار باشد تا بتواند شایسته‌ی طبابت باشد. از جمله‌ی آن‌ها، وارستگی و آراستگی در ظاهر و رفتار بوده که از ویژگی‌های پزشک خوب به شمار می‌آید [۲۰، ۲۱].

اسحق‌بن‌علی رهاوی، یکی از پزشکان قرن سوم هجری می‌باشد. وی کتابی با عنوان «دب‌الطیب» در باب اخلاق در پزشکی، نگاشته است. در خصوص خصوصیات لازم برای پزشکان، می‌فرماید: طبیب می‌بایست هر روز، به نظافت خود از چیزهایی که از بدنش دفع می‌شود، عنایت ورزد. او باید بینی، چشم‌ها و دهان خود را مرتب و پاکیزه نگاه دارد. سودمندترین عامل در نظافت و تمیزی حواس، ایجاد تعدیل در خوراکی‌ها و نوشیدنی‌هاست. ایشان باید از انداختن آب بینی و دهان، خمیازه‌کشیدن و کش‌وقوس‌دادن اندام‌ها که از ادب دور است، بپرهیزد. باید با استفاده از مسواک، سنون و عود، به بهداشت و خوش‌بویی دهان خود، توجه کند. همچنین طبیب باید به مقابله با بوهای نامطبوع سایر اعضای بدنش بپردازد و همه‌ی زواید اضافی بدن خود، مثل بلندی ناخن‌ها و موهای اضافی سر و صورت را از بین ببرد. علاوه بر بدن، طبیب باید به جامه‌ی خود نیز توجه داشته باشد. در زمستان، جامه‌ی ضخیم و گرم‌بخش و در تابستان، جامه‌ی لطیف و نازک به تن کند و در پوشیدن جامه‌هایی که برازنده‌ی اوست، اهتمام بورزد. پزشک باید در نگاه خود، تقوا را رعایت کند و تنها در صورت نیاز، به نامحرمان بنگرد. همچنین از گوش‌هایش محافظت کرده و از گفت‌وشنود و حتی مجادله با جاهلان و یاوه‌گویان بپرهیزد. بدین ترتیب، سایر حواس را نیز حفظ کند؛ یعنی نفسش را از استنشام بوهای نامطبوع که باعث فساد دماغ (مغز) می‌شود و بدنش را از اسبابی که باعث فساد بدن می‌شود، حفظ کند. لازم است که باده‌گساری نکند؛ زیرا این کار باعث فساد مغز، تباهی زمان و دشواری جابه‌جایی او می‌شود. رفتار پزشک، در هنگام غذاخوردن، باید سرمشق دیگران باشد. همچنین نباید مشغول لهو و لعب، جذب زنان و شوخی با جوانان و جاهلان و کسب درآمد از راه تجارت شود [۵].

از کتب طبی دیگر، به کتاب هدایة المتعلمین فی طب، تألیف ابوبکر ربیع‌بن‌محمد احمدالأخوینی، از شاگردان رازی، که طبیب سرشناس و پرتجربه‌ی قرون چهارم و پنجم محسوب می‌شود، می‌توان اشاره کرد. این کتاب دارای مقدمه‌ی مفصلی، حاوی بسیاری از نکات اخلاق پزشکی می‌باشد. شیخ‌الرئیس ابوعلی حسین بن عبدالله سینا (۳۷۰ تا ۴۲۷ق)، ملقب به ابن‌سینا، چهره‌ی سرشناس طب در

که پزشک فرد بافضیلت و باتقوایی است که ذکاوت علمی و صفات اخلاقی، هر دو، را دارا باشد و قدرت عقلانی او، هرگز سبب آن نشده باشد که از اعتقاد دینی و اتکا به خدا، چیزی بکاهد [۹]. در منابع مورد بررسی، نگاه جامع حکما به طبیب و طبابت که موید اعتقاد عملی ایشان به شمول مفهوم صحت و سلامت، بر بُعد جسمانی و نیز ابعاد روحی، روانی و اجتماعی می‌باشد، کاملاً مشهود است و طبیب را فردی کامل و جامع به صفات پسندیده می‌داند و نه فقط تجویز کننده‌ی دارو. از آن جایی که بیمار و اطرافیان در اضطراب و استیصال به سر می‌برند رفتار باوقار و ظاهر آراسته‌ی پزشک همراه با مهربانی و گشاده‌رویی بایستی آرامش بخش ایشان و مقدمه‌ی درمان باشد. از سویی شأن و منزلتی که پزشک در نگاه حکما دارد ایجاب می‌کند نشست و برخاست و نحوه‌ی سخن گفتن و آداب و معاشرتش در خور مقام او باشد. همچنین تقدس و معنویت کار پزشک تخفیف آلام انسان‌ها است و وسیله بودن برای شفا از جانب خداوند باری‌تعالی، حکم می‌کند که پزشک میرا از دنیازدگی و پول‌پرستی و مادی‌گرایی باشد. توجه دقیق و ظریف حکمای طب سنتی به این‌گونه موضوعات، می‌تواند نشان‌دهنده‌ی دقت آن‌ها در سایر مسائل باشد و این باور را به وجود می‌آورد که می‌توان در بقیه‌ی امور نیز به آن‌ها تکیه کرد و اطمینان داشت که بر اساس اصول علمی، مذهبی و اخلاقی پیش رفته‌اند. امید است همچون پیش‌کسوتان خود، اخلاق را در گفتار و نوشتارمان به کار بندیم و عالم را همواره محضر خداوند متان بدانیم و اگر به شغل مقدس پزشکی و حرفه‌های وابسته به آن اشتغال داریم، اخلاق را در طبابت و رفتار با بیمار به کار بندیم.

ایران اسلامی و جهان است که آثار منسوب به او بیش از صد عنوان می‌باشد. از این میان، ۱۶ کتاب او درباره‌ی علم طب است و در برخی از آن‌ها، رهنمودهای ارزنده‌ای درباره‌ی اخلاقیات در طبابت می‌باشد. کتاب‌های معروفی همچون *مفتاح‌الطب و منهج‌الطلاب* (ابوالفرح علی بن الحسین بن هندو) و *اخلاق ناصری* (خواجه نصیرالدین طوسی) نیز، در حیطه‌ی اخلاق پزشکی مطالبی دارند. سید اسماعیل جرجانی (۴۳۴ تا ۵۳۱ق) که از مردان نامدار تاریخ پزشکی ایران محسوب می‌شود نیز در کلیه‌ی کتب خود، با نثری زیبا، به نکته‌ها و قصه‌های آموزنده‌ی اخلاق پزشکی اشاره نموده است.

یکی از پزشکان برجسته‌ی دمشق با نام *یبرودی*، در قرن یازدهم میلادی، درباره‌ی اخلاق حرفه‌ی پزشکی، مقررات و قوانینی را تنظیم نمود که پزشکان شهر، آن را به دقت رعایت می‌کردند. از جمله‌ی آن‌ها، این بود که پزشک باید: تندرست، باهوش، خردمند و دارای حافظه‌ی خوب باشد. باید هم جسم و هم رخت خود را تمیز نگاه دارند [۲۲].

نتیجه‌گیری:

علم پزشکی کسوتی است که برای دربردارنده‌اش، اخلاق و صفات عالی و شایسته و خاص خویش را می‌طلبد و رعایت معیارهای اخلاقی در پزشکی، به سان خلعتی خواهد بود که پوشیدن آن، زبینه‌ی قامت همه‌ی اطباست و از زمان آدم تا خاتم (ص)، پزشکان را بدان سفارش نموده‌اند. طبابت، درحقیقت، نوعی بندگی و عبادت است، نه حرفه و تجارت. تنها کسانی که بلندهمت و با خرد و دانش هستند، می‌توانند سلامت و سعادت روحی و جسمی را برای افراد بشر به ارمغان آورند [۲۳]. مردم، عموماً، چنان اعتقاد دارند

Physical and Behavioral Characteristics of Physicians from the Perspective of Traditional Iranian Medicine

Authors:

Farhad Jafari ^{1*}, Fatemeh Alizadeh², Seyed Saeed Seyed Mortaz³

Abstract:

Background and objective:

Great physicians of traditional Iranian medicine believed that it is essential for a physician to know medical ethics. They paid special attention to ethics not only in their manuscripts but also in their practice. They even specified many characteristics which are desirable and necessary for physicians. The purpose of this research was to study the apparent characteristics necessary for physicians, from the perspective of traditional Iranian medicine (Persian medicine).

Methods:

This study is a review article, which has overviewed traditional Iranian medicine literature and textbooks, to find the suggestions about the physical characteristics that are essential for physicians.

Results:

In Iranian civilization, both before and after Islam, special attention has been paid to physicians' characteristics as well as their knowledge and morality. Having desirable appearance, clothing and good manners have been recommended. Traditional Iranian physicians have expressed great advices with details about the condition of the patients' bedside, manner of speech, and the type and quality of clothing, appearance and personal hygiene, how to express feelings, how to interact with patients and their family and even personal habits such as sleep, food and leisure.

Conclusion:

According to the texts of traditional Iranian medicine it seems behavioral characteristics of physicians are as importance as their knowledge.

Keywords: *Traditional Iranian medicine, Persian medicine, medical ethics, physical characteristics.*

1- Assistant Professor Of Social Medicine Specialist, Faculty of Medicine, Shahed University, Tehran, Iran
(*Corres pondence: drjafarif@yahoo.com)

2- MD, Member of Traditional Iranian Medicine Research Association, Tehran, Iran

3- Assistant Professor Of General Surgery, Faculty of Medicine, Shahed University, Tehran, Iran

Referenes:

- 1.Zarrinkoob A. Log of Islam. 4th ed. Tehran: Amir Kabir; 1369 [text in persian].
- 2.Khezri AR. History of Medicine in Iran. Zanjan University Medical Sciences Journal. 1373 2(5):34-9 [text in persian].
- 3.Hatami H. Browse In the Ancestors Medicine. Iran University of Medical Sciences, Research Institute of Medical History, Traditional and complementary medicine. Tehran: Arjomand; 1383 [text in persian].
- 4.Atrak H, Atrak Sh, Mullabakhshy M. Effects of traditional medicine on the Islamic ethics. Journal of Medical Ethics and History. Summer 1389;3(3): 24 -34 [text in persian].
- 5.Al-Rahawy A. Adab al-Tabib (Practical Ethics of the Physician). ShariatParsa M. Puti M. Alimirzaiee M (translators). Tehran: Traditional Iranian Medicine; 1389 [text in persian].
- 6.Hatami H, Hatami M, RezazadehAzari M. Browse in principles of research and medical ethics in ancestors behaviors. Teb & Tazkie. Spring-Summer 1387(68-69):82-95 [text in persian].
- 7.AghiliKhorasani MH. Kholasat-ol-Hekmat (Summary of Wisdom). 1st ed. Tehran: Esmailian; 1385 p. 14-23 [text in persian].
- 8.Jorjani S E. Khofie Alaaee. Notation by Velayati A, Najmabadi M.Tehran: Etelaat; 1377 [text in Persian].
- 9.Jorji Z. History of Islamic civilization. JawaherKalam A (Translator). 6th ed. Tehran: Amir Kabir; 1369 [text in persian].
- 10.Naseri M. Collected articles of Dr Seyyed Jalal Mostafavi Kashani. 1st ed. Tehran: City Publishing(Nashr Shahr); 1387 [text in persian].
- 11.Al-Tabari A. Ferdous al Hekmat (Paradise of wisdom). Madani A, Boroujerdi AH (translators). . Tehran: Mehr Amin; 1387 [text in persian].
- 12.Ibn-abi-Usaibi. Uyun al-Anba al-Atebba fi al-Tabaghat (biography dictionary of physicians). Tehran: Study the history of medicine, Islamic medicine and complementary; 1386. [text in Arabic].
- 13.Elgood C. Medical history of Iran. Javidan M (Translator). Tehran: Bani-Eqbal Company and partners; 1370. p. 33-40 [text in persian].
- 14.Damirchy Sh. History of Islamic culture and civilization. 1st ed. Tehran: Maaref; Summer 1389. p. 233-40 [text in persian].
- 15.Al-Ghazal SK. Medical Ethics in Islamic History at a Glance. Journal of the International Society for the History of Islamic Medicine (JISHIM). 2004;3(5):13-4.
- 16.Al-Ghazal SK. The Influence of Islamic Philosophy and Ethics on the Development of Medicine During the Islamic Renaissance. Journal of the International Society for the History of Islamic Medicine (JISHIM). 2004;3(5):3-13.
- 17.Farhadi Y, Mousavi Jarahy A, Haghighi Z. Medical research ethics standards. Tehran: National Research Center of Medical Sciences; 1383 [text in persian].
- 18.Larijani B. Physician and ethical considerations. Tehran: Baray Farda; 1383 [text in persian].
- 19.AlmajusyAhwazi A. (Haly Abbas). Kamel Alsanae Altebbieh (Art of Medicine's Complete Book). 1st ed. Qom: Jalal al-Din; 1387. p. 120-19 [text in arabic].
- 20.Mohaghegh M. Razes, philosopher of Ray. 3rd ed. Tehran: Boshra; 1375 [text in persian].
- 21.Razes MZ. Al-Havy Al-Kabir fi Al-Teb (Complete Book of Medicine) Tehran: pharmaceutical company of Alhavy; 1383 [text in arabic].
- 22.Ziadeh N. Damascus in the Age of Kings. Aalam Amir J (Translator). Tehran: Scientific and Cultural Institute 1366 [text in persian].
- 23.Kohandel P, Zarei N. History of medical ethics considering functions and characteristics of physicians. In: Papers of Medical Ethics. Tehran: Center for Medical Ethics Research; 1373 [text in persian].

